

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
Ένταξη και Αναπηρία: Εκπαιδευτικές Προσεγγίσεις

Μάθημα 2

Ιατρικό και Κοινωνικό Μοντέλο Διαχείρισης των ειδικών αναγκών

Διδάσκων: Βασίλης Στρογγυλός

Περιεχόμενο μαθήματος

- Η ιατρική και κοινωνική διάσταση της αναπηρίας.
- Τα βασικά χαρακτηριστικά του ιατρικού μοντέλου και η κριτική που έχει ασκηθεί.
- Τα βασικά χαρακτηριστικά του κοινωνικού μοντέλου και η κριτική που έχει ασκηθεί.
- Κατηγοριοποίηση και ένταξη.

Ορισμοί

- Τι είναι μοντέλο;
- Τι εξυπηρετούν τα μοντέλα;
- Γιατί είναι χρήσιμα;

Τι σημαίνει ιατρικό μοντέλο;

- Το 1985 ο Ray Helfer εκδότης του περιοδικού Child Abuse & Neglect έθεσε στους αναγνώστες το ερώτημα « Τι είναι το ιατρικό μοντέλο;».
- Πόσες απαντήσεις νομίζετε ότι πήρε;

Ιατρικό Μοντέλο

- Έμφαση στην αρρώστια
- Η αναπηρία αντιμετωπίζεται ως προσωπική τραγωδία
- Ψάχνει για την αιτία του προβλήματος
- Βασίζεται στην κατηγοριοποίηση
- Έμφαση στον πειραματισμό και τη θεραπεία
- Παρέμβαση σημαίνει κάποιου τύπου θεραπεία ή αλλαγή του τρόπου ζωής
- Αυστηρά καθορισμένη αξιολόγηση μέσα από ποσοτικά κριτήρια
- Follow-up για έλεγχο της προόδου και εντοπισμό παρενεργειών
- Έμφαση στην προσαρμογή του ατόμου στην κοινωνία
- Το πρόβλημα είναι μέσα στο ίδιο το άτομο
- Σταθμισμένα tests από ψυχολόγους, ποσοτικοποίηση
- Η 'αναπηρία' θεωρείται ως κατάσταση που χρειάζεται 'θεραπεία'
- 'ελάττωμα', 'βλάβη', 'εκπαιδεύσιμοι', 'ασκήσιμοι', 'ιδιώτες'

Κριτική στο ιατρικό μοντέλο

- Έχει δεχθεί σφοδρή κριτική
- Τα κοινωνικά προβλήματα εξατομικεύονται
- Άμεση σχέση ανάμεσα στη χαμηλή λειτουργικότητα και την αναπηρία
- Προσπαθεί να «ομαλοποιήσει» τους ανάπηρους

Κοινωνικό Μοντέλο

- Δημιουργήθηκε στην Αγγλία από το Union of the Physically Impaired Against Segregation με συνεισφορές από Len Barton, Mike Oliver κ.λπ.
- Η αναπηρία δομείται κοινωνικά και επιβάλλεται στους ανάπηρους.
- Το παιδί είναι μαθητής και όχι ασθενής. Το παιδί δυσκολεύεται να μάθει.
- Έμφαση στην ποιοτική ανάλυση της συμπεριφοράς
- Έμφαση στη σχέση ατόμου- περιβάλλοντος
- Έμφαση στην αλλαγή/ τροποποίηση του περιβάλλοντος και όχι του παιδιού (το σχολείο οφείλει να προσαρμοστεί στις ανάγκες του παιδιού)
- Ο ανάπηρος καταπιέζεται από την κοινωνία
- Η ευθύνη είναι συλλογική
- Παρέμβαση σημαίνει βελτίωση των δυνατοτήτων του παιδιού και όχι αποκατάσταση
- ‘δυσκολίες μάθησης’, ‘ήπιες δυσκολίες μάθησης’, ‘μέτριες δυσκολίες μάθησης’, ‘σοβαρές δυσκολίες μάθησης’

Κριτική στο κοινωνικό μοντέλο

- Μπορούμε να αγνοήσουμε την ατομική διάσταση της αναπηρίας;
- Η καταπίεση βρίσκει έδαφος...
- Η κοινωνική διάσταση της αναπηρίας υπερεκτιμάται
- Ένας κινητικά ανάπηρος μπορεί να ανέβει στον Όλυμπο; Φταίει η κοινωνία για αυτό;

Η εξέλιξη του κοινωνικού μοντέλου

- Διατηρούνται οι βασικές αρχές του κοινωνικού μοντέλου
- Έμφαση στην καταπίεση και τη διάκριση και όχι στη χαμηλή λειτουργικότητα
- Η μειωμένη λειτουργικότητα, όμως, οδηγεί σε ατομικούς και κοινωνικούς περιορισμούς
- Το συγκεκριμένο μοντέλο καλεί προς ένα διαχωρισμό ανάμεσα στους ατομικούς περιορισμούς στο πλαίσιο ενός κοινωνικού συνόλου και σε αυτούς που επιβάλλονται από την κοινωνία
  - Ιατρικό μοντέλο: Ο Γιάννης (κινητικά ανάπηρος) δεν μπορεί να ανέβει στον Όλυμπο και δεν φταίει η δομή της κοινωνίας για αυτό
  - Κοινωνικό μοντέλο: Ο Γιάννης δεν μπορεί να βγει για βόλτα γιατί δεν υπάρχουν ράμπες

(Thomas, 2004)

Κατηγορίες ειδικών αναγκών

Σύγκριση κατηγοριών όπως παρουσιάζονται στους νόμους (Συζήτηση σε ομάδες)

Νόμος 1143/1981

Εις τα αποκλίνοντα άτομα περιλαμβάνονται ιδία:

- Οι τυφλοί...
- Οι κωφοί, οι βαρήκοοι...
- Οι έχοντες κινητικές διαταραχές (σπαστικοί κ.α.)
- Οι επιληπτικοί
- Οι νοητικώς υστερούντες
- κ.τ.λ

Νόμος 2817/2000

Άτομα με ειδικές ανάγκες..

- Έχουν νοητική ανεπάρκεια ή ανωριμότητα
- Έχουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα όρασης
- Έχουν προβλήματα λόγου και ομιλίας
- Έχουν σύνθετες γνωστικές...
- κ.τ.λ

Μοντέλα κατηγοριοποίησης

- Κατηγοριοποίηση με βάση το ιατρικό μοντέλο που επικεντρώνεται στην αιτία ή κατηγοριοποίηση με βάση τη λειτουργικότητα του ατόμου και τις δυσκολίες συμμετοχής;
- Κατηγοριοποίηση με βάση τα πολιτικά- γραφειοκρατικά δεδομένα ή κατηγοριοποίηση με βάση το σχεδιασμό αναλυτικών προγραμμάτων, διδακτικών πρακτικών και παροχών;
- Σύμφωνα με την ανάλυση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης - OECD (2000) υπάρχουν 4 βασικά μοντέλα κατηγοριοποίησης διεθνώς:
  - Η χρήση κατηγοριών με βάση την αναπηρία (π.χ. Γερμανία, Γαλλία)
  - Η χρήση κατηγοριών με βάση την αναπηρία και τις δυσκολίες των μαθητών (π.χ. Ελλάδα, Νέα Ζηλανδία)
  - Η χρήση κατηγοριών με βάση την αναπηρία, τις δυσκολίες των μαθητών, αλλά και την ένταξη των προικισμένων και ταλαντούχων
  - Βάση των παροχών αποτελεί η ανάγκη ανταπόκρισης της διαφορετικότητας παρά η κατηγοριοποίηση των μαθητών (π.χ. Καναδάς, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο)

Κατηγοριοποίηση με βάση το Δείκτη Νοημοσύνης

- Η χρήση του δείκτη νοημοσύνης χρησιμοποιείται για το διαχωρισμό των παιδιών με νοητική καθυστέρηση. Ο πιο αποδεκτός διαχωρισμός των παιδιών με νοητική καθυστέρηση δίνεται από τον American Association on Mental Deficiency (A.A.M.D.), όπου τα επίπεδα νοητικής καθυστέρησης καθορίζονται ως εξής:

ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΗΤΙΚΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ

Ελαφρά νοητική καθυστέρηση
Μέτρια νοητική καθυστέρηση
Σοβαρή νοητική καθυστέρηση
Βαριά νοητική καθυστέρηση
Απροσδιόριστη

ΔΝ

50-55 μέχρι 70
35-40 μέχρι 50-55
20-25 μέχρι 35-40
κάτω από 20 ή 25

(Πολυχρονοπούλου, 2001)

- Η χρήση του δείκτη νοημοσύνης ως κριτήριο διαχωρισμού των δυσκολιών μάθησης μπορεί να βοηθήσει στην περιγραφή των δυσκολιών του παιδιού. Για το λόγο αυτό είναι κατανοητή η χρήση του. Δεν μπορεί όμως σε καμία περίπτωση να αποτελεί το βασικό κριτήριο διαχωρισμού, αφού σύμφωνα με τον Farrell (1997):
  - Πολλά παιδιά με δυσκολίες μάθησης δεν ανταποκρίνονται καλά στα ατομικά tests (π.χ. I.Q test) και αναπόφευκτα η επίδοσή στα tests μπορεί να μην ανταποκρίνεται στην πραγματική τους επίδοση
  - Κάποια παιδιά αδυνατούν να απαντήσουν (ή να συμπληρώσουν) στα tests λόγω έλλειψης συγκέντρωσης προσοχής, αφού δεν επικοινωνούν με τον παραδοσιακό τρόπο
  - Στιγματίζουν τα παιδιά

Κατηγοριοποίηση Vs Ένταξη

- Γιατί υπάρχει η κατηγοριοποίηση των ειδικών αναγκών;
Ποιους εξυπηρετεί;
  - Τους γονείς που κατηγοριοποιούν τους εαυτούς τους σε οργανώσεις για την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών τους
  - Τους ερευνητές
  - Το προσωπικό του ΥΠΕΠΘ που σχεδιάζει, πραγματοποιεί και αξιολογεί τις εκπαιδευτικές παροχές και εκπαιδεύει τους εκπαιδευτικούς με βάση τις κατηγορίες των ειδικών αναγκών.
- Ποιες είναι οι δυσκολίες που δημιουργεί η κατηγοριοποίηση;
  - Στον προγραμματισμό ενός αναλυτικού προγράμματος
  - Στον προγραμματισμό της διδασκαλίας
  - Ενισχύει τα προβλήματα του παιδιού, αφού δεν εστιάζεται στις ικανότητες αλλά μόνο στις δυσκολίες
  - Η κατηγοριοποίηση προεξοφλεί την εικόνα που σχηματίζουμε για τον άνθρωπο, δημιουργεί στερεότυπα και οι ατομικές διαφορές παραβλέπονται

Βιβλιογραφία

- Βλάχου-Μπαλαφούτη, Α. (2012). Εννοιολογικές προσεγγίσεις της αναπηρίας και οι επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη., Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου., και Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη, Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική. Αθίνα: Πεδίο
- Carol Thomas (2004) How is disability understood? An examination of sociological approaches, *Disability & Society*, 19:6, 569-583, DOI: 10.1080/0968759042000252506
- Oliver, M. (2009). Αναπηρία και πολιτική. Αθήνα: Επίκεντρο (επιστ. επιμέλεια: Καραγιάννη Γιώτα)